

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERĐİŐİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research

Cilt: 14 Sayı: 77 Nisan 2021 & Volume: 14 Issue: 77 April 2021

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

4-7 YAŞ ÇOCUKLARIN EBEVEYN TUTUMLARI İLE PSİKOLOĞİK SAĞLAMLIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTING ATTITUDE AND PSYCHOLOGICAL RESILIENCE OF THE CHILDREN BETWEEN THE AGES OF 4-7 YEARS

Meliha TEKİN ÇATAL*

Öz

Bu çalışma 4-7 yaş arası çocukların ebeveyn tutumları ile psikolojik sağamlıkları arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için yapılmıştır. Bu amaçla ebeveyn tutumları ve çocukların psikolojik sağamlıkları arasındaki ilişkiye; ebeveyn tutumlarının çocukların psikolojik sağamlıklarının anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığına; çocukların psikolojik sağamlıklarının cinsiyete göre farklılaőıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Araştırma Samsun'daki dört yedi yaş arası 94 kız, 82 erkek olmak üzere 176 çocuk ile gerçekteőtirilmiőtir. Çalışmada Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ-Parenting Attitude Scale), Çocuklar için Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağamlık Ölçeği (PERİK) ve araştırmacının hazırladığı Kiőisel Bilgi Formu kullanılmıőtir. Analiz iőlemleri için SPSS 17.00 paket programı kullanılmıőtir. Elde edilen veriler doğrultusunda Pearson Korelasyon Testi, Çoklu Regresyon Testi, Bağımsız Gruplar Arası T-Testi analiz teknikleri uygulanmıőtir. Araştırma sonucunda ebeveyn tutumları ile psikolojik sağamlık alt ölçekleri arasında anlamlı iliőkiler tespit edilmiştir. Ayrıca ebeveyn tutumlarının psikolojik sağamlık alt ölçeklerini anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuőtür. Son olarak cinsiyete göre çocukların psikolojik sağamlık alt ölçek puanlarının farklılaőtđı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn Tutum, Psikolojik Sağamlık, Sosyal Duygusal İyi Oluş, Erken Çocukluk.

Abstract

This study was conducted to determine the relationship between parental attitudes and psychological resilience of children aged 4-7. For this purpose, the relationship between parental attitudes and psychological resilience of children is investigated. Whether parental attitudes are a significant predictor of children's psychological resilience examined. Additionally, whether the psychological resilience of the children varies according to gender analyzed. The study was conducted with 176 children, 94 girls and 82 boys, between the ages of four and seven, living in Samsun. In the study, Parental Attitude Scale, Social Emotional Well-being and Psychological Resilience Scale for Children (PERIK) and Personal Information Form prepared by the researcher used. The data were analyzed with the SPSS 17.00 package program. In line with the data, Pearson Correlation Test, Multiple Regression Test, Inter-Independent Groups t-test analysis techniques applied. As a result of the research, significant relationships were found between parental attitudes and psychological resilience subscales. In addition, it was found that parental attitudes significantly predicted psychological resilience subscales. Finally, it has found that psychological resilience subscale scores of children differ according to gender.

Keywords: Parental Attitude, Psychological Resilience, Social Emotional Well-Being, Early Childhood.

*Dr., Kubilay İlkokulu, ORCID ID: 0000-0002-9886-4311

GİRİŞ

Çocuğun doğduğu andan itibaren etkileşimde bulunduğu ilk sosyal çevresi anne ve babasıdır. Onun tüm hayatının etkileyecek olan gelişimin temelleri de erken çocukluk döneminde atılmaktadır. Bu dönem ilk sosyal becerilerin kazanıldığı, çevreye karşı uyum becerilerinin geliştirildiği, kişiliğin oluşmaya başladığı ve kültürel değerlerin edinildiği kritik bir dönemdir. Bu yüzden erken çocukluk döneminde ebeveynin üstlendiği rol ve çocuk ile kurdukları ilişki büyük önem taşımaktadır (Öngider, 2013, 421). Çocukların sosyalleşmelerinin ilk adımları aile içerisinde atılmaya başlar. Ebeveynler, bu süreçte tek kaynak olmasalar dahi temel kaynak olarak görülmektedir (Demir ve Şendil, 2008, 16). Her ne kadar ebeveyn çocuk ilişkisi karşılıklı bir etkileşim süreci olarak kabul edilse de özellikle erken çocukluk dönemi için ebeveynlerin çocuklar üzerindeki etkisi daha büyüktür (Maccoby, 2002, 38). Bu yüzden anne babaların çocuk yetiştirme stillerinin çocuklar üzerindeki önemi göz ardı edilmemelidir (Aşlışen, 2017, 13). Ebeveynlerin çocukları üzerinde onların büyüyünce nasıl olacakları, hangi kültürel ve etik değerlere sahip olacakları ile ilgili beklentileri, hayalleri ve umutları vardır. Çocuklarını da bu doğrultuda yetiştirebilmek için çeşitli davranış şekilleri sergilerler. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme davranışları ebeveynler arası değiştiği gibi anne baba arasında bile değişebilmektedir (Kulaksızoğlu, 2011, 115). Yapılan çalışmalar sonrasında araştırmacılar bu davranışların benzer yönlerini bir araya getirerek gruplamışlar ve belirli tarzları ortaya çıkarmışlardır (Yavuzer, 2001, 45; Demir ve Şendil, 2008,17; Kulaksızoğlu, 2011, 116). Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

Demokratik Tutum

Aile içinde kurallar çocuk ile birlikte oluşturulur. Genel olarak çocuğun davranışları olumlu karşılansa da kabul görmeyen davranışlarının sebepleri çocuğa anlatılmaktadır. Bu tarzı benimseyen ebeveynler çocukları ile birlikte zaman geçirirken hem sorumluluk duygusunu verirler hem de çocuklarına özgürlük tanır. Çocuğun aile içinde söz hakkı vardır. Onun gelişimine ve yaşına göre kararlar alınır. Çocuğun karşılaştığı sorunlarda ebeveyn ona cesaret verir ve onun destekçisidir. En sağlıklı ebeveyn tutumu olarak bilinmektedir (Ekşi, 1990, 18).

Otoriter tutum

Bu tutuma sahip ebeveyn ortamında genel olarak katı kurallar bulunmaktadır ve çocuklar sürekli denetim altındadır. Kurallara uymadıklarında çocuklara çeşitli cezalar verilir. Çocuk ebeveynin yanında onun istediği gibi hareket etmek zorunda bırakılır. Yetişkin denetimi olmadığında da çocuğun kendisi olabilmesi ve özerk davranabilmesi zorlaşır (Ekşi, 1990, 19). Bu tarz tutum, çocukların sosyal duygusal gelişimine ve özerk birey olmasına zarar verebilir.

Aşırı Koruyucu Tutum

Bu tutuma sahip ebeveynler için çocuk sürekli korunmaya muhtaç bir varlık gibi görünmektedir. Koruma, normal olan bir anne baba davranışı olmasına rağmen bu tarz aile ortamında aşırı korumacılık vardır ve bu durum çocuğun kendini bulmasının ve kendini gerçekleştirmesinin önünde bir engeldir. Ebeveyn sürekli çocuğa zarar geleceği düşüncesiyle müdahaleci davranmaktadır (Kulaksızoğlu, 2011, 120). Bu durum çocukta utangaçlığın gelişmesine, sorumluluk duygusunun gelişmemesine yol açabilir. Bununla birlikte çocuğun girişimciliğinin ve özerkliğinin önüne de engel olabilir (Demir ve Şendil, 2008, 16).

İzin Verici Tutum

Ebeveynlerin çocuk üzerinde kontrollerinin zayıf olduğu ve çocuklarını aşırı kabul edici bir tutumla yetiştirdikleri ebeveyn stilidir. Çocuklara tanınmış aşırı özgür bir ortam mevcuttur. Ebeveynler, çocuklarını özgür bıraktıkları düşüncesiyle ihmale varan hoşgörüyü sahiptirler. Aile ortamında sıcak bir ilişki olmakla birlikte çocuğa karşı sınırlama yoktur. Bu tarzda yetişen çocukların duygularını kontrol etme, sorumluluk alma ve stresle başa çıkma davranışlarında güçlükler yaşadıkları bilinmektedir (Sümer, Gündoğdu Aktürk ve Helvacı, 2010, 44).

Sahip oldukları sosyal duygusal beceriler ile çocuklar, yaşamda karşılaştıkları güçlükler ve problemler ile baş etmeye çalışırlar. Yapılan çalışmalar ortaya koymuştur ki bazı çocuklar sorunlar ile baş edebilirken bazıları ise güçlüklerle yenik düşmüştür (Özbey, 2019,758). Bu durum psikolojik sağlıkla ilgili açıklanmaya çalışılmıştır. Güç durumları karşısında psikolojik sağlıkla gösterebilen bireylerin olağanüstü olmadıkları, zorluklar karşısında da normal gelişim gösteren bireyler oldukları ortaya konmuştur. Psikolojik sağlıkla kısaca stresli ve zorlu koşullar karşısında yaşama başarılı bir uyum süreci olarak tanımlanabilir. Psikolojik sağlıkla ilgili yapılan çalışmalar, bu becerinin bireysel bir özellik olmaktan ziyade geliştirilen ve öğrenilebilen bir beceri olduğunu ortaya koymaktadır (Özbey, 2019, 762). Mayr ve Ulich (2009, 198) çalışmalarında psikolojik açıdan sağlam olan bireylerin empatik, sosyal becerilerle sahip, iyimser, özerk,

özgüveni ve problem çözme becerisi yüksek, sakin özelliklere sahip olduklarını belirtmişlerdir. Erken çocukluk döneminde de çocukların psikolojik sağlımlıkları; çocukların akranlarıyla olan pozitif iletişim ve etkileşim, sıra bekleme, kurallara uyma, özdenetime sahip olma ve düşünceli davranma, kendi haklarını uygun bir şekilde koruyabilme, duygusal düzenleme yapabilme ve yaşadığı stres sonrasında kendini toparlayabilme, tek başına iş yapabilme, bir işe başlayabilme ve dikkatini iş üzerinde yoğunlaştırabilme, yeni şeyler keşfetme davranışları ile ortaya koyulabilir (Özbey, 2019, 769). Çocuğun kurduğu ilişkilerde duygu ve davranışlarını yönetmede yeterli hale gelmesi sosyal becerilerini geliştirerek çevresiyle daha çok iletişim ve etkileşim kurmasını sağlar. Olumlu ve uyumlu ilişki kurabilmesi çocuğun ruh sağlığı için de önem taşımaktadır. Çocukluk yıllarında kazanılan beceriler yetişkinliğe de kaynaklık eder (Best Start Resource Centre, 2018' den akt. Özbey, 2019,764). Çocuklar dünyaya geldiklerinde belirli bir düzeyde psikolojik sağlımlığa sahiptir ancak bu davranış yaşam boyu şekillenmeye devam etmektedir. Çocukların davranışlarının da doğumdan itibaren ebeveynleri tarafından şekillendirildiği bilinmektedir (Demir ve Şendil, 2008, 16). Alan yazın incelendiğinde ebeveyn tutumlarının çocukların davranışlarına kalıcı etkisinin olduğunu ortaya konulmuştur (Sessa, Avenevoli, Steinberg ve Morris, 2001, 55). Ayrıca çocukta psikolojik sağlımlığın en etkili kaynaklarından biri anne baba desteğidir (Özbey, 2019, 764). Alan yazın incelendiğinde ebeveyn tutumlarının çocuklardaki psikolojik sağlımlık ile ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çocukların psikolojik sağlımlıklarının ebeveyn tutumları tarafından etkilenebileceğinin düşünülmesi, ebeveynlerin çocuk yetiştirmede sergilediği tutumlar üzerinde etkili olabilir. Ayrıca, erken çocukluk dönemindeki çocukların psikolojik sağlımlıklarını olumsuz etkileyen ebeveyn tutumlarının belirlenmesi, bu konuda çocukların yaşamış olduğu güçlüklerin çözümüne yardımcı olabilir. Araştırmanın, bu alanda yapılmış diğer çalışmalara katkı sağlayacağı ve gelecekte yapılacak araştırmalar için öncü olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu durum hem çocuk hem de toplum sağlığı açısından önem taşımaktadır. Bugünün çocukları yarının ergenleri, yetişkinleri ve anne babaları olacaktır.

Bu araştırmanın amacı 4-7 yaş çocuklarının ebeveyn tutumları ile psikolojik sağlımlıkları arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1-Ebeveyn tutumları ile çocukların psikolojik sağlımlıkları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- 2- Ebeveyn tutumları çocukların psikolojik sağlımlıklarının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?
- 3- Cinsiyete göre çocukların psikolojik sağlımlıkları anlamlı bir fark göstermekte midir?

YÖNTEM

Bu araştırma, 4-7 yaş arası çocukların ebeveyn tutumları ile psikolojik sağlımlıkları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için yapılan betimsel ve ilişkiyel tarama çalışmasıdır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2019-2020 yılı Samsun ilinde yaşayan 4-7 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır. Bu çocuklar arasından kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemiyle seçilen 176 çocuk (94 kız, 82 erkek) araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Katılımcıların hepsi anaokulu, anasınıfı ya da 72 ayını doldurmuş ilkökul birinci sınıfa devam eden çocuklardan oluşmaktadır.

İşlem Yolu

Araştırmada kullanılan ölçme araçları, araştırmacı tarafından 2019 Aralık ve 2020 Şubat ayları arasında Samsun'da yaşayan ve ulaşılabilen 185 çocuk için uygulanmıştır. Eksik doldurulmaları sebebiyle 9 form değerlendirmeye alınmamıştır. Çocukların ebeveynlerine çalışmaya katılmak isteyip istemedikleri sorulmuş; kabul edenlere ölçek formları verilmiştir. Ayrıca çocukların öğretmenlerine de ulaşılarak Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlımlık Ölçeği'ni doldurmaları sağlanmıştır. Çalışma ile ilgili bilgiler verilmiş, cevapsız soru bırakmamaları gerektiği anlatılmış ve isim yazmaya gerek olmadığı ifade edilmiştir. Ölçek formları için uygulama süresi yaklaşık 15 dakikadır. Bilgi toplama işleminden sonra veriler istatistiksel işlemlere hazır hale getirilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma için gerekli veriler Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) (Parenting Attitude Scale) ve Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlımlık Ölçeği(PERİK) ile toplanmıştır.

Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)

Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilmiş olan ebeveyn tutum ölçeği, çocukları iki ile altı yaş arası olan ebeveynlerin onlara olan davranışlarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Dört alt boyut ve toplam kırk altı maddeden oluşan ölçek ebeveynlere uygulanmaktadır. "Her zaman böyledir ile hiçbir zaman böyle değildir" arasında farklılaşan beşli likert tipinde bir ölçektir. Bu şekilde ebeveynlerin konu olan davranışı ne sıklıkla gerçekleştirdiklerini ifade etmelerini sağlanmaktadır. Ölçekten toplam puan alınamamakta olup her boyut için puanlar ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Bir boyuttan alınan yüksek puan o boyutun işaret ettiği davranışı benimsemek olarak görülmektedir. On yedi maddeden oluşan demokratik tutum, çocuğun özerk bir kişiliğe sahip olmasını, ayrı bir birey olarak görülmesini ve fikirlerini açıkça ifade edilmesini teşvik etmeyi kapsar. On bir maddeden oluşan otoriter tutum ise ebeveynin çocuğun sahibi olduğu, farklı bir birey olarak görülmediği, baskı, tek yönlü iletişim ve ebeveyn tarafından konulan kurallara itaat ve uyulmadığında ceza uygulanması gibi maddeleri içerir. Aşırı koruyucu tutum, dokuz maddeden oluşmaktadır ve çocuğun sürekli korunması gereken bir varlık olarak görüldüğü, kendi başına yetemeyeceği bu nedenle çocuğa sorumluluğun verilmediği durumları temsil eder. Son alt boyut olan izin verici tutum ise dokuz maddeden oluşmaktadır. Çocuğa kontrolsüz bir özgürlüğün verildiği, sınırların pek olmadığı, çocuğun yaptığı her şeyin hoş görüldüğü maddeleri kapsamaktadır. Ebeveyn Tutum Ölçeğinin alt boyutlarının Cronbach Alfa güvenilirlik katsayıları ise demokratik tutum için .83, otoriter tutum için .76, aşırı koruyucu tutum için .75, izin verici tutum için .74 bulunmuştur (Karabulut ve Şendil, 2008).

Çocuklar için Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (PERİK)

Mayr ve Ulich (2006) tarafından çocukların sosyal duygusal yeterliliklerin ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin belirlenebilmesi için uzun yıllar süren deneysel çalışmalar sonunda geliştirilmiş olup Türkçe 'ye uyarlaması Özbey(2019) tarafından yapılmıştır. Ölçek otuz altı madde ve altı alt boyuttan oluşmaktadır. Her alt boyutta altışar madde bulunmaktadır. Alt boyutlar İletişim Kurma/Sosyal Performans, Öz-Kontrol/ Düşüncelilik, Atılmanlık, Duygusal İstikrar/Stresle Başa Çıkma, Görev Yönelimi ve Keşfetmekten Hoşlanma olarak isimlendirilmiştir. Ölçek 5'li likert tipinde ve Her zaman=5, Genellikle=4, Kısmen=3, Nadiren=2, Asla=1 olarak puanlanmaktadır. Ölçekte tersten puanlanan maddeler bulunmaktadır (Duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt ölçeğindeki 5 ve 6. maddeler ile Görev yönelimi alt ölçeğindeki 6. madde). Ölçek çocuklar için öğretmenleri tarafından doldurulmakta olup her alt ölçek için alınabilecek en düşük puan 1 en yüksek puan ise 30'dur. Ölçekten alınan toplam puan bulunmamaktadır. İletişim Kurma/sosyal performans alt boyutunda çocukların etkileşimine ve yaşlılarıyla olan iletişimini ölçen maddeler; Öz-Kontrol/ düşüncelilik alt boyutunda özdenetim, sıra bekleme, düşünceli davranma ve kurallara uymaya yönelik maddeler; Atılmanlık alt boyutunda uygun bir şekilde hakkını korumayı içeren maddeler; Duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt boyutunda yaşanan stres sonucunda kendini toplayabilme ve duygu düzenleme yapabilmesine yönelik maddeler; Görev yönelimi alt boyutunda bir işe başlama, dikkatini yoğunlaştırma ve tek başına bir iş yapabilmeyi ölçen maddeler; son olarak keşfetmekten hoşlanma alt boyutunda ise yeni şeyler keşfetme arzusuna yönelik maddeler bulunmaktadır. Ölçeğinin güvenilirliği için yapılan analizlerde Cronbach Alpha güvenilirlik kat sayıları .86 ile .95; Test Tekrar Test güvenilirlik katsayıları ise .94 ile .99 arasında değiştiği görülmüştür.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada, çocukların ebeveyn tutumları ile psikolojik sağlamlıkları arasında ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmada ulaşılan verilere uygun olacak testleri belirlemek amacıyla araştırmaya katılan çocukların psikolojik sağlamlıkları ile ve ebeveyn tutumları ölçeğinden elde ettikleri puanların normal dağılıp dağılmadığına bakılmıştır. Bu doğrultuda basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerleri hesaplanmıştır. Alınan puanların basıklık ve çarpıklık düzeyleri incelendiğinde demokratik tutum, için basıklık değerinin -869, çarpıklık değerinin 145; otoriter tutum için basıklık değerinin 1.371, çarpıklık değerinin -046; aşırı koruyucu tutum için basıklık değerinin 1.283, çarpıklık değerinin -322; izin verici tutum için basıklık değerinin -1.446, çarpıklık değerinin 148; İletişim kurma/sosyal performans için basıklık değerinin -1465, çarpıklık değerinin -570; Öz-Kontrol/ düşüncelilik alt ölçeği için basıklık değerinin -1.049, çarpıklık değerinin 473; Atılmanlık alt ölçeği için basıklık değerinin -1.482 çarpıklık değerinin 491; Duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt ölçeği için basıklık değerinin -187 çarpıklık değerinin 340; Görev yönelimi alt ölçeği için basıklık değerinin -175 çarpıklık değerinin 373; Keşfetmekten hoşlanma için basıklık değerinin -1.245 çarpıklık değerinin -435 olduğu görülmüştür. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1.5 ve +1.5 arasında

olması dağılımın normalliğine işaret ettiği (Tabachnick and Fidell, 2013) dikkate alındığında, verilerin normal dağıldığı görülmektedir.

Verilerin normal dağıldığı tespit edildikten sonra analizlerde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiş ve yapılan istatistiksel analizler aşağıda belirtilmiştir:

Ebeveyn Tutumları (demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum) ve psikolojik sağlık (İletişim kurma / sosyal performans alt ölçeği, Öz-Kontrol/ düşüncelilik alt ölçeği, Atılganlık alt ölçeği, Duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt ölçeği, Görev yönelimi alt ölçeği, Keşfetmekten hoşlanma) puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Korelasyon testi yapılmıştır. Analiz sonucunda 0 ile ± 0.30 arası değerler düşük, ± 0.31 ile ± 0.70 arası değerler orta ve $\pm 0,71$ ile ± 1 arasındaki değerler de yüksek ilişkilerin bulunduğunu göstermektedir.

Araştırmada ebeveyn tutumlarının çocukların psikolojik sağlık puanları üzerindeki etkisini tespit etmek için regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Regresyon analizi modelinde, ebeveyn tutumları bağımsız değişken, çocukların psikolojik sağlık puanları ise bağımlı değişken olarak hesaplanmıştır.

Araştırmaya katılan çocukların cinsiyetine göre aldıkları psikolojik sağlık puanları arasındaki farkın manidar olup olmadıklarını tespit etmek için bağımsız gruplar arası T-Testi yapılmıştır (Büyüköztürk, 2011). SPSS 17.00 paket programından yararlanılarak çalışmada elde edilen veriler analiz edilmiştir ve istatistiklerin anlamlılığı .05 düzeyinde sınanmıştır.

BULGULAR

1. Ebeveyn tutumları ile çocukların psikolojik sağlıkları arasındaki ilişkiye ait bulgular

Araştırmanın birinci denencesini test etmek amacıyla yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Ebeveyn tutumları ve çocukların psikolojik sağlık puanları arasındaki ilişki

	İletişim	Özkontrol	Atılganlık	Duygusal ist	Görev y	Keşfetme
Demokratik	.709	.352	.425	.339	.287	.669
Otoriter	-.363	.366	-.281	-.517	.693	-.402
A.Koruyucu	.062	.166	.499	.766	.226	.269
İzin verici	.557	-.222	.348	-.469	-.004	.707

p<0.05

Tablo 1’ e göre demokratik tutum ile İletişim kurma/sosyal performans arasında pozitif yönlü yüksek düzey bir ilişki olduğu; Öz-Kontrol/düşüncelilik alt ölçeği, Atılganlık alt ölçeği, Duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt ölçeği, Keşfetmekten hoşlanma ile pozitif yönlü orta düzey bir ilişki olduğu; görev yönelimi alt ölçeği ile yine pozitif yönlü düşük bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Otoriter tutum ile iletişim kurma/sosyal performans, duygusal istikrar/stresle başa çıkma ve Keşfetmekten hoşlanma ile negatif yönlü orta düzey bir ilişki görülmektedir. Yine otoriter tutum ile öz-kontrol/düşüncelilik ve görev yönelimi arasında orta düzey ve pozitif yönlü ilişki belirlenmiştir. Otoriter tutum ve atılganlık arasında negatif yönlü düşük düzey bir ilişki bulunmuştur.

Koruyucu tutum ile duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt ölçeği arasında pozitif yönlü yüksek düzey bir ilişki bulunurken iletişim kurma/sosyal performans arasında ilişki tespit edilememiştir. Koruyucu tutum ile atılganlık arasında pozitif yönlü orta düzey bir ilişki bulunmuştur. Son olarak koruyucu tutum ile Öz-Kontrol/düşüncelilik, görev yönelimi ve keşfetmekten hoşlanma alt ölçekleri pozitif yönlü zayıf bir ilişki görülmektedir.

İzin verici tutum ile keşfetmekten hoşlanma alt ölçeği arasında pozitif yönlü yüksek bir ilişki tespit edilirken görev yönelimi ile ilişki bulunamamıştır. İzin verici tutum ile İletişim kurma/sosyal performans ve Atılganlık alt ölçeği arasında pozitif yönlü orta düzey bir ilişki tespit edilmiştir. Son olarak izin verici tutum ile öz-Kontrol/düşüncelilik ve duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt ölçeği ile negatif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

2- Ebeveyn tutumlarının çocukların psikolojik sağlıklarının anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığına ait bulgular

Araştırmada yordayıcı değişkenler ebeveyn tutumları (demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum) iken yordanan değişken ise psikolojik sağlık (İletişim kurma / sosyal performans alt ölçeği, Öz-Kontrol/düşüncelilik alt ölçeği, Atılganlık alt ölçeği, Duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt ölçeği,

Görev yönelimi alt ölçeği, Keşfetmekten hoşlanma)tır. Bu analizlere ilişkin bilgiler aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 2.1 İletişim kurma/sosyal performans düzeyinin yordanmasına ilişkin standart çoklu regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Standart hata	β	T	p	İkili r	Kısmi R
Sabit	17.209	1.274	-	13.503	,000	-	-
Demokratik	.272	.018	.722	14.731	,000	.709	.748
Otoriter	.076	.015	-.191	-4.942	,000	-.363	-.354
Aşırı Koruyucu	-.488	.038	-.621	-12.951	,000	.062	-.704
İzin Verici	.220	.029	.415	7.498	,000	.557	.497
R=0.880	R ² =0.77						
F=146.158	p=.000						

Tablo 2.1 incelendiğinde, demokratik, otoriter, koyucu ve izin verici ebeveyn tutumlarının İletişim kurma/sosyal performans düzeyi üzerindeki etkilerini belirlemek için oluşturulan regresyon modelinin istatistiksel olarak manidar olduğu gözlenmiştir (R=0.880; R²=0.77; p<0.05). Demokratik, otoriter, koyucu ve izin verici ebeveyn tutumları birlikte İletişim kurma/sosyal performans düzeyindeki toplam varyansın yaklaşık %77'sini açıkladığı görülmektedir. Standardize Beta katsayılarına ait anlamlılık değerleri incelendiğinde, ebeveyn tutumlarının İletişim kurma/sosyal performans düzeyinin anlamlı yordayıcısı olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2.2 Öz-Kontrol/düşüncelilik düzeyinin yordanmasına ilişkin standart çoklu regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Standart hata	β	T	p	İkili r	Kısmi R
Sabit	3.649	1.697	-	2.151	,000	-	-
Demokratik	.328	.025	.804	13.326	,000	.714	.352
Otoriter	.145	.021	.334	7.040	,000	.474	.366
Aşırı Koruyucu	.307	.050	.361	6.122	,000	.424	.166
İzin Verici	-.496	.039	-.866	-12.715	,000	-.697	-.222
R=0.810	R ² =0.65						
F=82.050	p=.000						

Tablo 2.2 incelendiğinde, demokratik, otoriter, koyucu ve izin verici ebeveyn tutumlarının Öz-kontrol/düşüncelilik düzeyi üzerindeki etkilerini belirlemek için oluşturulan regresyon modelinin istatistiksel olarak manidar olduğu gözlenmiştir (R=0.810; R²=0.65; p<0.05). Demokratik, otoriter, koyucu ve izin verici ebeveyn tutumları birlikte Öz-Kontrol/düşüncelilik düzeyindeki toplam varyansın yaklaşık %65' ini açıklamaktadır. Standardize Beta katsayılarına ait anlamlılık değerleri incelendiğinde, ebeveyn tutumlarının öz-Kontrol/düşüncelilik düzeyi üzerindeki görece önem sırası izin verici, demokratik, koruyucu ve otoriter tutumdur. Regresyon kat sayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise otoriter, demokratik, koruyucu ve izin verici tutumun Öz-Kontrol/düşüncelilik düzeyinin önemli birer yordayıcı olduğu görülmektedir.

Tablo 2.3 Atılganlık düzeyinin yordanmasına ilişkin standart çoklu regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Standart hata	β	T	p	İkili r	Kısmi R
Sabit	6.511	2.525	-	2.579	,011	-	-
Demokratik	.113	.037	.418	5.031	,000	.499	.359
Otoriter	-.085	.031	-.150	-1.565	,119	.348	-.119
Aşırı Koruyucu	.375	.075	-.186	-2.775	,006	-.281	-.208
İzin Verici	-.091	.058	.261	3.070	,002	.425	.229
R=0.565	R ² =0.32						
F=20.085	p=.000						

Tablo 2.3 incelendiğinde, demokratik, otoriter, koyucu ve izin verici ebeveyn tutumlarının atılganlık düzeyi üzerindeki etkilerini belirlemek için oluşturulan regresyon modelinin istatistiksel olarak manidar olduğu gözlenmiştir (R=0.565; R²=0.32; p<0.05). Demokratik, otoriter, koyucu ve izin verici ebeveyn tutumları birlikte atılganlık düzeyindeki toplam varyansın yaklaşık %32' sini açıklamaktadır. Standardize Beta katsayılarına ait anlamlılık değerleri incelendiğinde, ebeveyn tutumlarının atılganlık düzeyi üzerindeki görece önem sırası demokratik, izin verici, koruyucu ve otoriter tutumdur. Regresyon kat sayılarının

anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise sadece otoriter tutumun atılganlık üzerinde önemli(anlamli) bir yordayıcı olmadığı görülmektedir.

Tablo 2.4 Duygusal istikrar/stresle başa çıkma düzeyinin yordanmasına ilişkin standart çoklu regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Standart hata	β	T	p	İkili r	Kısmi R
Sabit	14.464	.623	-	23.202	,011	-	-
Demokratik	-.018	.009	.807	15.778	,000	.776	.612
Otoriter	-.075	.008	-.106	-2.035	,043	.339	-.079
Aşırı Koruyucu	.291	.018	-.410	-9.975	,000	-.517	-.387
İzin Verici	-.027	.014	-.110	-1.868	,063	.469	-.072
R=0.862	R ² =0.74						
F=123.309	p=.000						

Tablo 2.4 incelendiğinde, demokratik, otoriter, koyucu ve izin verici ebeveyn tutumlarının duygusal istikrar/stresle başa çıkma düzeyi üzerindeki etkilerini belirlemek için oluşturulan regresyon modelinin istatistiksel olarak manidar olduğu gözlenmiştir. (R=0.862; R²=0.74; p<0.05). Demokratik, otoriter, koyucu ve izin verici ebeveyn tutumları birlikte duygusal istikrar/stresle başa çıkma düzeyindeki toplam varyansın yaklaşık %74' ünü açıklamaktadır. Standardize Beta katsayılarına ait anlamlılık değerleri incelendiğinde, ebeveyn tutumlarının duygusal istikrar/stresle başa çıkma düzeyi üzerindeki görece önem sırası demokratik, koruyucu, izin verici ve otoriter tutumdur. Regresyon kat sayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise sadece izin verici tutumun duygusal istikrar/stresle başa çıkma üzerinde önemli(anlamli) bir yordayıcı olmadığı görülmektedir.

Tablo 2.5 Görev yönelimi düzeyinin yordanmasına ilişkin standart çoklu regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Standart hata	β	T	p	İkili r	Kısmi R
Sabit	13.429	.496	-	27.066	,000	-	-
Demokratik	.663	.007	.461	8.776	,000	.287	.557
Otoriter	.114	.006	.781	18.906	,000	.693	.822
Aşırı Koruyucu	.083	.015	.291	5.670	,000	.226	.398
İzin Verici	-.044	.011	-.231	3.891	,000	-.004	-.285
R=0.861	R ² =0.74						
F=122.032	p=.000						

Tablo 2.5 incelendiğinde, demokratik, otoriter, koyucu ve izin verici ebeveyn tutumlarının görev yönelimi düzeyi üzerindeki etkilerini belirlemek için oluşturulan regresyon modelinin istatistiksel olarak manidar olduğu gözlenmiştir (R=0.862; R²=0.74; p<0.05). Demokratik, otoriter, koyucu ve izin verici ebeveyn tutumları birlikte görev yönelimi düzeyindeki toplam varyansın yaklaşık %74' ünü açıklamaktadır. Standardize Beta katsayılarına ait anlamlılık değerleri incelendiğinde, ebeveyn tutumlarının görev yönelimi düzeyi üzerindeki görece önem sırası otoriter, demokratik, koruyucu ve izin verici tutumdur. Regresyon kat sayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise otoriter, demokratik, koruyucu ve izin verici tutumun görev yönelimi düzeyinin önemli birer yordayıcı olduğu görülmektedir.

Tablo 2.6 Keşfetmekten hoşlanma düzeyinin yordanmasına ilişkin standart çoklu regresyon analizi sonuçları

Değişken	B	Standart hata	β	T	p	İkili r	Kısmi R
Sabit	18.103	1.032	-	17.540	,000	-	-
Demokratik	.113	.015	.434	7.543	,000	.669	.500
Otoriter	.050	.013	-.182	-4.031	,000	-.402	-.295
Aşırı Koruyucu	-.207	.031	-.382	-6.787	,000	.269	.461
İzin Verici	-.221	.024	.605	9.321	,000	.707	.580
R=0.830	R ² =0.69						
F=94.669	p=.000						

Tablo 2.6 incelendiğinde, demokratik, otoriter, koyucu ve izin verici ebeveyn tutumlarının keşfetmekten hoşlanma düzeyi üzerindeki etkilerini belirlemek için oluşturulan regresyon modelinin istatistiksel olarak manidar olduğu gözlenmiştir (R=0.830; R²=0.69; p<0.05). Demokratik, otoriter, koyucu ve izin verici ebeveyn tutumları birlikte keşfetmekten hoşlanma düzeyindeki toplam varyansın yaklaşık %69' unu açıklamaktadır. Standardize Beta katsayılarına ait anlamlılık değerleri incelendiğinde, ebeveyn

tutumlarının keşfetmekten hoşlanma düzeyi üzerindeki göreceli önem sırası izin verici, demokratik, koruyucu ve otoriter tutumdur. Regresyon kat sayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise izin verici, demokratik, koruyucu ve otoriter tutumun keşfetmekten hoşlanma düzeyinin önemli birer yordayıcı olduğu görülmektedir.

3. Çocukların psikolojik sağlık düzeyleri cinsiyete göre anlamlı fark gösterip göstermediğine ait bulgular

Araştırmanın üçüncü denencesinde, çalışmaya dâhil edilen çocukların psikolojik sağlık (İletişim kurma/sosyal performans alt ölçeği, Öz-Kontrol/düşüncelilik alt ölçeği, Atılganlık alt ölçeği, Duygusal istikrar/stresle başa çıkma alt ölçeği, Görev yönelimi alt ölçeği, Keşfetmekten hoşlanma) düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir değişme gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmanın üçüncü denencesini test etmek amacıyla yapılan t testi analizi sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Psikolojik sağlık düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin t testi analizi

	Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
İletişim/sosyal	Kız	92	22.50	5.05	455	5.08	.000
	Erkek	84	18.00	6.63		5.02	.000
Öz/düşüncelilik	Kız	92	17.00	7.11		-2.46	.014
	Erkek	84	14.50	6.25		-2.48	.015
Atılganlık	Kız	92	16.25	7.53		-6.41	.000
	Erkek	84	22.25	5.00		-6.53	.000
Duygusal/stres	Kız	92	21.25	2.29		-3.34	.000
	Erkek	84	17.50	2.07		-3.40	.000
Görev yönelimi	Kız	92	23.25	2.60		-4.52	.000
	Erkek	84	21.75	1.64		-4.61	.000
Keşfetmekten hoşlanma	Kız	92	21.50	5.62		2.25	.026
	Erkek	84	23.00	2.46		2.32	.021

p<0.05

Tablo 3’e göre çocukların psikolojik sağlık düzeyleri cinsiyete göre anlamlı fark göstermektedir. Buna göre kızların iletişim kurma/sosyal performans; öz-kontrol/düşüncelilik; duygusal istikrar/stresle başa çıkma ve görev yönelimi düzeyleri erkeklerden anlamlı ölçüde yüksek görülürken; erkeklerin atılganlık ve keşfetmekten hoşlanma düzeyleri kızlardan yüksek bulunmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada 4-7 yaş arası çocukların ebeveyn tutumları ile psikolojik sağlamlıkları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ebeveynlerin demokratik tutumları arttıkça çocukların İletişim kurma/sosyal performans, öz-Kontrol/düşüncelilik, atılganlık, duygusal istikrar/stresle başa çıkma, görev yönelimi, keşfetmekten hoşlanma düzeyi de yükselmektedir. Elde edilen bulgular alan yazındaki çalışmalarla desteklenmektedir. Hassas bir dönemi temsil eden erken çocukluk döneminde çocukların deneyimlerine eşlik eden ebeveyn desteğinin, çocukların gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir (Yavuzer, 2001,46). Demokratik tutum, ebeveynlerin çocuğun varlığına ve isteklerine saygı duyulması düşüncesini temel alır. Çocuklarına karşı bu tutumu benimseyen ailelerde, iletişim sıcak ve samimidir. Çocukların fikirlerine saygı duyulmaktadır. Çizilen sınırlar çerçevesinde çocuklar düşüncelerini ifade edebilmekte ebeveynleri tarafından dinlenilmektedir. Böyle bir aile ortamında büyüyen çocukların genel olarak sosyal becerilere sahip, özgüvenli ve sorumluluk sahibi, yardımsever, arkadaşlık ilişkileri güçlü, özerk, hoşgörülü, empati düzeyi yüksek oldukları ifade edilmiştir (Taner Derman ve Başal 2013,140; Anahar Delibalta, 2013,70; Sak, Şahin Sak, Atlı ve Şahin, 2015,980; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016,578).

Araştırma bir diğer bulgusuna göre ebeveynlerin otoriter tutumları arttıkça iletişim kurma/sosyal performans, duygusal istikrar/stresle başa çıkma, atılganlık ve keşfetmekten hoşlanma düzeyleri azalmaktadır. Demokratik tutumun aksine otoriter tutumu benimseyen aile ortamında çocukların düşüncelerini ifade etmesine, paylaşmasına izin verilmez ve ebeveynleri tarafından konulan kurallar çerçevesinde çocukların hareket etmesi beklenir. Bu yüzden bu tarz ortamda yetişmiş çocukların çekingen, korkak, duygularını ifade etmekten kendini alıkoyan, boyun eğme davranışlarının yüksek olması beklenir (Anahar Delibalta, 2013, 72; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016, 575; Alabay, 2017, 158). Çalışmamızda bununla bağlantılı olarak otoriter tutum arttıkça çocukların akranlarıyla olumlu iletişime sahip olma,

duygularını kontrol etme ve ifade etme, stresle başa çıkma, arkadaşlarının duygularını anlama, araştırma ve keşfetmeye açık olma, özerk olma davranış düzeylerinin azaldığı bulunmuştur.

Araştırma bulgularına göre koruyucu tutum yükseldikçe duygusal istikrar/stresle başa çıkma, atılganlık, öz-kontrol/ düşüncelilik, görev yönelimi ve keşfetmekten hoşlanma düzeyleri de yükselmektedir. Konu ile ilgili alan yazın incelendiğinde çocuğun ebeveyni tarafından korunma ve himaye altına alınması normal bir ebeveynlik davranışıdır. Ancak aşırı koruyucu tutum çocukların kendilerini gerçekleştirmesinin önünde engel olarak görülmektedir. Çünkü sürekli ebeveynine bağımlı ve muhtaç hissi hâkimdir ve ebeveynler çocukları için her türlü fedakârlığı yapmaya hazırdır (Yavuzer, 2001,45; Kulaksızoğlu, 2011,120). Araştırmamızda alan yazının tersine bir sonuç çıkmıştır. Bununla ilgili olarak çevresel faktörlerden bahsetmek mümkündür. Birey yaşama geldiği andan itibaren bulunduğu çevrenin etkisindedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalçılar, 2015, 25). Burada önemli olan husus ebeveynlerin çocukları güvenli ve iyi şekilde yetişmesi için çabalamalarıdır.

Araştırmanın bir diğer sonucunda ebeveynlerin izin verici tutumları yükselirken keşfetmekten hoşlanma iletişim kurma/sosyal performans, atılganlık düzeyleri yükselmekte; duygusal istikrar/stresle başa çıkma, öz-kontrol/düşüncelilik düzeyleri de azalmaktadır. İzin verici tutum genel itibariyle ebeveynlerin çocuklarına sınır çizmedikleri, aşırı özgürlükçü, sıcak iletişimin olduğu ve ebeveyn tarafından çocuğun kontrolünün zayıf olduğu bir tutumdur. Bu tarz ortamda yetişen çocukların duygularını düzenleme ve kontrol etme, sorumluluk alma, stres ile baş edebilme gibi hususlarda sorun yaşadıkları ayrıca dürtü kontrolü zayıf, olumsuz benlik algısına sahip oldukları ifade edilmiştir (Demir ve Şendil, 2008,19; Sümer, Gündoğdu Aktürk ve Helvacı, 2010, 51). Bu çalışmada da alan yazını destekler şekilde izin verici tutum ortamında yetişen çocukların duygusal istikrar/stresle başa çıkmaya, özdenetime ve düşünceli davranmaya yönelik puan düzeyleri düşük çıkmıştır. Bununla birlikte çocukların keşfetmekten hoşlanma, iletişim kurma atılganlık puanları izin verici tutuma paralel olarak artmaktadır.

Araştırmanın ikinci denencesinde, ebeveyn tutumlarının çocukların psikolojik sağlık düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığı incelenmiştir. Ebeveyn tutumlarının çocukların iletişim kurma/sosyal performans düzeyi üzerindeki etkisine bakıldığında en çok demokratik tutumun en az otoriter tutumun etkisinin olduğu görülmüştür. Yurt içi alan yazında benzer bir çalışma olmasa da ebeveyn tutumları ile ilgili yapılan farklı çalışmalara ve alan yazına bakıldığında demokratik tutumun sağlandığı aile ortamında çocuklarda sorumluluk bilinci, özgüven, sosyal uyumun geliştiği; ebeveyn ve yetişkin kurallarına karşı çocukların sorumluluklarını bildikleri ifade edilir (Kulaksızoğlu, 2011,118). Otoriter tutumun hakim olduğu aile ortamında ise genel olarak ebeveynler koyulan kurallara uyulmadığında daha çok cezalandırıcı bir rol üstlenirler. Çocuğu utandırma, suçlama ya da sevdiği şeylerden mahrum bırakma söz konusu olabilir. Böyle bir ortamda çocuk, daha fazla güvensiz hisseder ve becerilerini geliştirebilecek fırsatlar bulamayabilir (Cüceloğlu, 2002, 50). Ünlü(2020, 51) de yaptığı çalışmasında otoriter tutumun yüksek olduğu ailelerde çocuklarda kavgacı/saldırgan, endişeli/ağlamaklı durumların da yükseldiğini ortaya koymuştur.

Araştırmada öz-kontrol/düşüncelilik düzeyi üzerinde ebeveyn tutumlarının etki derecesi değerlendirildiğinde izin verici ve demokratik tutumun öne çıktığı görülmektedir. Öz-kontrol/düşüncelilik alt ölçeğinde kurallara uyma, düşünceli davranma, öz denetim ve sıra bekleme gibi davranışlar yer almaktadır. Alan yazın incelendiğinde demokratik tutumun benimsendiği ailelerde aile fertleri birbirleri ile sürekli iletişim halindedir (Özbey, 2004, 150). Ebeveynler çocuklarına karşı onlara karşı sabırlı ve hoşgörülüdürler (Kulaksızoğlu, 2011,118). Bu durumun hem çocuğun kişiliği hem de davranışları üzerinde olumlu etkisi vardır. Bu şekilde çocuklar karşılarında yer alan ve iletişime geçtikleri bireylere karşı aynı şekilde davranma eğilimi içerinde olurlar (Johnson, Welk, Saint-Maurice & Ihmels, 2012, 141; Oliver, Schluter, Schofield & Paterson, 2011, 48) çalışmasında çocuklara sunulan demokratik ortamın onların fiziksel ve sosyal aktivitelere katılımını artırdığını ve öz denetimleri üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Sessa, Avenevoli, Steinberg, ve Morris (2001, 57) tarafından yapılan çalışmada da ebeveynlik tarzı ve çocukların öz denetim arasındaki ilişkiye bakılmıştır ve demokratik ebeveynlik tarzının çocukların öz kontrol düzeylerini artırdığı bulunmuştur. İzin verici ebeveyn tutumunda ise, çocuğa ilgi ve hoşgörü gösterilmesine karşılık sınırlama ve kontrol eksikliği mevcuttur buna bağlı olarak çocukta da öz kontrolün düşmesi beklenir. Alan yazının aksine araştırmamızda böyle bir sonuca ulaşamamıştır. Bunda araştırmaya dâhil edilen çocukların hepsinin eğitim kurumuna devam ettiği ve kurallı bir ortamda bulunmaları göz önüne alındığında sınıftaki öğretmenlerinin bu durumun gelişmesinde etkisinin olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada ebeveyn tutumlarının atılganlık düzeyi üzerindeki etkisine de bakılmıştır ve en çok demokratik tutumun en az koruyucu tutumun etkisi olduğu görülmüştür. Atılganlık alt ölçeğinde kendi haklarını uygun bir şekilde koruyabilme ile ilgili davranışlar yer almaktadır. Alan yazın incelendiğinde

demokratik tutumun benimsendiği ailelerde çocuklara yetişkin otoritesinden korkulmaması gerektiği; çocuklara kural ve otoriteye karşı sorumluluk bilinci verilmektedir (Yavuzer, 2001, 58; Kulaksızoğlu, 2011, 120). Bununla birlikte çocukların fikir ve düşüncelerine saygı duyulur, olumlu ve olumsuz olabilecek davranışları adil ve dengeli bir biçimde değerlendirilir ve doğruyu bulması teşvik edilir (Yavuzer, 2001, 58; Uygun ve Kozikoğlu, 2019, 1496). Alan yazında bununla ilgili bir çalışmaya rastlanmazken çocukların sosyal ve oyun davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada demokratik tutuma sahibi annelerin çocuklarında oyun etkileşimi ve prososyal davranışların arttığı bulunmuştur (Döker, 2020, 78). Yine aynı çalışmada aşırı koruyucu tutuma sahip annelerin çocuklarında utangaç davranışların arttığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın bir diğer analizinde ebeveyn tutumlarının duygusal istikrar/stresle başa çıkma düzeyi üzerindeki etkisine bakılmıştır ve en çok demokratik tutumun en az otoriter tutumun etkisi olduğu görülmüştür. Duygusal istikrar/stresle başa çıkma; çocukların duygularını kontrol edebilmesi, duygusal düzenleme yapabilmesi ve yaşadığı stres sonrasında kendini toparlayabilmesini sağlayan davranışları ele almaktadır. Alan yazında bazı bulgular bunu desteklemektedir. Demokratik ebeveyn tutumu ile yetişen çocuk kendi kontrolünü sağlayabilmekte ve sağlıklı bir kişilik geliştirebilmektedir (Yavuzer, 2001,53). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların ebeveynleri ve öğretmenleri ile yürütülen çalışmada demokratik tutum ile çocukların duygu düzenleme becerisi arasında pozitif bir ilişki; otoriter ebeveyn tutumu ve duygu düzenleme yetersizliği arasında da pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur (Gökşen, 2019, 63; Yaman, 2018, 31; Mathis ve Bierman, 2015, 618; Jabeen ve Anis-ul-Haque, 2013, 90). Anahar Delibalta'nın (2013, 70) ebeveyn stilleri ve çocuklarda görülen dışsallaştırma-içselleştirme problemleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında otoriter ve otoritatif ebeveynlik tutumlarının çocuklarda görülen duygusal problemler üzerinde anlamlı etkisi olduğu bulunmuştur. Bu bulgulardan yola çıkarak demokratik tutumun çocukların duygu düzenleme becerisi üzerinde olumlu etki sağladığı söylenebilir.

Araştırmada ebeveyn tutumlarının görev yönelimi düzeyi üzerindeki etkisine bakılmıştır ve en çok otoriter tutumun en az izin verici tutumun etkisi olduğu görülmüştür. Görev yönelimi, bir işe başlama, dikkatini toplama ve tek başına bir iş yapma ile ilgili davranışları içermektedir. Otoriter ebeveyn tutumunun hakim olduğu aile ortamında çocuklara katı disiplin ve kurallar uygulanır (Ulusoy, 2013,129). Ebeveynler sevgi ve ilgilerini genellikle çocuklar ebeveynlerin kurallarını uyguladıkları zaman gösterirler (Günel, 2007, 77). Okul ortamı da kurallı bir ortam olduğu için bu tarz ailede yetişmiş çocukların kurallara bağlı oldukları ya da öğretmenlerinin ilgi ve sevgisine ulaşmak için sınıf içi görevlere talip olmuş olabilecekleri söylenebilir. Alan yazında bununla ilgili bir çalışmaya rastlanmazken genel olarak bu tutumda yetişen çocukların güvensiz ve çekingen oldukları bilinmektedir (Luby, Belden, Harms, Tillman, Barch, 2016, 5745). İzin verici ebeveynler genel olarak çocuklarına kural koymaktan kaçınırlar ve ebeveynlerin belirli sınırları yoktur. Otorite ile karşılaşmayan çocuklar aşırı özgürdür ve kısıtlanmaya gelemeler (Şanlı, 2015, 242; Yavuzer, 2001, 51). Görev yönelimi sorumluluk ve disiplin istemektedir. Bu yüzden en az etkiye sahip tutumun izin verici tutum olduğu düşünülmektedir. Johnson, Ironsmith, Snow ve Poteat (2000, 207) yaptıkları çalışmada özgüveni yüksek ve özerk olan çocukların sorumluluk almaya ve bir işi başlatmaya daha istekli olduklarını söylemişlerdir.

Araştırmanın bir diğer analizinde ebeveyn tutumlarının keşfetmekten hoşlanma düzeyi üzerindeki etkisine bakılmıştır ve en çok izin verici tutumun en az otoriter tutumun etkisi olduğu görülmüştür. Keşfetmekten hoşlanma, merak, yeni durumlar öğrenme, bağımsız olma davranışları ile ilgilidir. İzin verici ebeveyn ortamı çocuğun her dediğini yerine getirmeye yöneliktir. Yeme ve uyku düzeni de dâhil birçok konu çocuğun isteğine bırakılır (Erkan, 2013, 210; Yavuzer, 2001, 60). Çocukların buradan aldıkları özgürlük ve merak hislerinden dolayı keşfetme becerisi yüksek çıkmış olabilir. Bu çalışmanın aksine alan yazında bu tarz ortamda yetişen çocukların içe dönük davranış sergiledikleri ve özgüvenlerinin düşük olduğu söylenmiştir (Ogelman, Önder, Seçer ve Erten 2013, 146; Andı, 2014, 55; Erkan, 2013, 260). Otoriter tutumun egemen olduğu aile ortamında çocukların ihtiyaçlarının fazla gözetilmemesi, sert ve kuralcı bir tutum sergilemelerinden dolayı çocukların merak duygularının baskılandığı, daha çekingen davrandıkları ve bu yüzden keşfetme düzeylerinin de düşük olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın üçüncü denencesinde çocukların psikolojik sağlık düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı fark gösterip göstermediğine bakılmıştır. Kızların iletişim kurma/sosyal performans; öz-kontrol/düşüncelilik; duygusal istikrar/stresle başa çıkma ve görev yönelimi erkeklerden anlamlı ölçüde yüksek görülürken; erkeklerin atılganlık ve keşfetmekten hoşlanma düzeyleri kızlardan yüksek bulunmuştur. Bunun sebebi genel olarak yaşamdaki zorluklar ve güçlükler karşısında kızların sosyal ve duygusal becerilerinin erkeklere göre daha gelişmiş olduğu düşüncesidir. Güçlük ve stres yaratan olaylar karşısında

kızların olumlu düşünme, sosyal destek, iletişim, etkileşim ve başa çıkma stratejilerini kullanırken erkeklerin daha çok fiziksel ve daha hareketli etkinliklere yöneldiği bilinmektedir (Frydenberg ve Lewis, 1993, 255; Werner, 1993, 510; Hampel ve Petermann 2005, 75). Alan yazın incelendiğinde Uslu (2019, 108) yaptığı çalışmada okul öncesi dönem 48-72 ay çocukların cinsiyet değişkenine göre yılmazlıkları arasındaki farklılığı incelemiştir ve kız çocukların yılmazlık puanlarının erkek çocukların yılmazlıklarından yüksek bulunmuştur. Yine Erdem'in (2017, 63) çalışmada kız çocukların yılmazlık puanları çeşitli değişkenlerle birlikte erkeklerden yüksek bulunmuştur. Farklı bir çalışmada da okul öncesi eğitime devam eden 5 yaş grubu çocukların yılmazlık düzeyleri çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmiştir ve çalışma sonunda kız çocukların yılmazlık puanlarının erkek çocukların yılmazlık puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür (Gündaş ve Koçak 2015, 796; Tok, 2020, 101).

Araştırma sonuçlarından yola çıkarak gelecek çalışmalar için araştırmacılara şu önerilerde bulunulabilir: Bu çalışma yapılırken ebeveyn tutumlarının anne ve babalar arasında farklılık gösterebileceği göz ardı edilmiştir. Farklı çalışmalarda ayrı ayrı değerlendirilip karşılaştırmalar yapılabilir. Çalışma sonuçlarının genellenebilmesi için, farklı örneklem gruplarında da araştırmalar yapılarak sonuçlar karşılaştırılabilir. Ebeveynlerin (gelir düzeyi, eğitim durumu vs.) ve çocukların (kaç sene okula gittikleri vs.) farklı demografik özellikleri de dikkate alınarak çalışmalar planlanabilir.

KAYNAKÇA

- Uygun, Nur ve Kozikoğlu İshak (2019). Çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S.9(3), s.1494-1507.
- Alabay, Erhan (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Ebeveynlerin Ebeveynlik Tutumlarının İncelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, S.1(2), s.156-174.
- Anahar Delibalta, Selin (2013). *The relationship among marital communication patterns, parental attitudes, and children externalizing and internalizing behavior problems*. Yüksek Lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Andı, Fatma Tuba (2014). *Okul öncesi çocuklarda öğretmen tarafından ölçülen sosyal davranış denetimi, sosyal uyum ve sosyal yeterlilik düzeylerinin, ebeveyn çocuk yetiştirme tutumları ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Aşlışen, E. Tanju (2017). 5-6 yaş çocuklarının ve ebeveynlerinin bazı alışkanlıkları ile ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farklılıklara ilişkin bir çalışma. *Başkent University Journal of Education*, S.4(1), s.11-28.
- Aydoğdu, Fatih ve Dilekmen, Mütahhit (2016). Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.11(2), s.570-585.
- Büyükoztürk, Şener (2011). *Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cüceloğlu, Doğan (2002). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Demir, Evren K. ve Şendil, Gül (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, S.11(21), s.15-25.
- Döker, Tuğçe (2020). *Dört- altı yaş çocukların sosyal ve oyun davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya
- Ekşi, Aysel (1990). *Çocuk, Genç, Ana Babalar*. Ankara: Bilgi Yayıncılık.
- Erdem, Elif. (2017). *Okul öncesi eğitime devam eden 4-5 yaşındaki çocukların yılmazlık özellikleri ve yılmazlığı destekleyici faktörlerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Erkan, Semra N. (2013). *Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar* (Editör: Z. Fulya Temel). Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Frydenberg, Erica ve Lewis, Ramon (1993). Boys play sport and girls turn to others: age, gender and ethnicity as determinants of coping. *Journal of Adolescence*, S.16(3), s.253-266.
- Gökşen, Elif (2019). *Okul öncesi dönemdeki çocukların duygu düzenleme becerileri ile mizaç özellikleri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi, Karabük
- Günalp, Ayşe (2007). *Farklı Anne Baba Tutumlarının Okul Öncesi Eğitim Çağındaki Çocukların Özgüven Duygusunun Gelişimine Etkisi Aksaray İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya
- Gündaş, Ayhan ve Koçak, Recep (2015). Lise öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olarak benlik kurgusu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, S. 8 (41), s. 795-802.
- Hampel, Petra and Petermann, Franz (2005). Age and gender effects on coping in children and adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, S.34(2), s.73-83.
- Jabeen, Farah, Anis-ul-Haque and Riaz, Muhammed Naveed (2013). Parenting styles as predictors of emotion regulation among adolescents. *Pakistan Journal of Psychological Research*, S.28(1), s.85-105.
- Johnson Rachel, Welk Grek, Saint-Maurice Pedro F, Ihmels Michelle (2012). Parenting styles and home obesogenic environments. *International journal of environmental research and public health*, S.9(4), s.1411-26.
- Johnson, Christine, Ironsmith, Marsha, Snow, Charles W., Poteat, G. Michael (2000). Peer acceptance and social adjustment in preschool and kindergarten. *Early Childhood Education Journal*, S.27 (4), s.207-212.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem ve Cemalçılar, Zeynep (2015). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar*. İstanbul: Evrim Kitap.
- Kulaksızoğlu, Adnan (2011). *Ergenlik Psikolojisi* (13. Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Joan L. Luby , Andy Belden , Michael P. Harms, Rebecca Tillman , Deanna M. Barch (2016). Preschool is a sensitive period for the influence of maternal support on the trajectory of hippocampal development. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, S. 113 (20), s.5742-5747.
- Maccoby, Eleanor (2002). Parenting effects: Issues and controverties. J. G. Borkowski, L. S. Ramey ve M. Bristol-Power, (Ed.), *Parenting and the child's world: Infl uences on academic, intellectual and social-emotional development* içinde (35-46). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Mathis, Erin T. ve Bierman, Karen L. (2015). Dimensions of parenting associated with child prekindergarten emotion regulation and attention control in low-income families. *Social Development*, S. 24(3), s. 601-620.

- Mayr, Toni ve Michaela, Ulich (2003). *Seelische gesundheit bei kindergartenkindern. in elementar. Padagogik nach pisa*, W.E. Fthenakis (Ed.), (s.190-205). Freiburg: Herder.
- Ogelman, Hülya Gülay, Önder, Alev, Seğer, Zarife ve Erten, Hatice (2013). Anne tutumlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve okula uyumlarını yordayıcı etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 29, s. 144-152.
- Oliver Melody, Schluter Philip J, Schofield Grant M, Paterson Janis (2011). Factors related to accelerometer-derived physical activity in Pacific children aged 6 years. *Asia Pacific Journal of Public Health*, S.23(1), s. 44-56.
- Öngider, Nilgün (2013). Anne-Baba ile Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki. *Current Approaches in Psychiatry-Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, S.5(4), s.420-440.
- Özbey, Çetin (2004). *Çocuk Sorunlarına Yapıcı Çözümler*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Sak Ramazan, Şahin Sak İkbâl, Atlı, Sibel ve Şahin Betül (2015). Okul Öncesi Dönem: Anne Baba Tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.11(3), s.972-991.
- Sessa, M Frances, Avenevoli, Shelli, Steinberg, Laurence ve Morris Amanda S. (2001). Correspondence among informants on parenting: Preschool children, mothers and observers. *Journal of Family Psychology*, S.15 (1), s.53-68.
- Sümer Nebi, Gündoğdu Aktürk E ve Helvacı Elif (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, S13(25), s.42-59.
- Şanlı Deniz ve Öztürk Candan (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi. *DEUHFED*, S.8 (4), s.240-246.
- Tabachnick, Barbara G. and Fidell, Linda S. (2013). *Using multivariate statistics*. (6th ed.), Boston: Allyn and Bacon.
- Taner Derman, Meral ve Başal, Handan A. (2013). Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.2(1), s. 115-144.
- Tok, Yasin (2020). *Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 5 Yaş Grubu Çocukların Yılmazlık Düzeyleri ile Matematik ve Bilimsel Süreç Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya
- Ulusoy, Ayten (2013). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. 8. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık
- Uslu, Şeyma S. (2019). *Okulöncesi dönem çocukların yılmazlıkları ile sosyal değerleri kazanımları ve ailelerin yılmazlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Ünlü, Nurbanu (2020). *Ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönemdeki 36-69 ay aralığında olan çocukların davranış problemlerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul
- Werner, Emmy E. (1993). Risk, resilience, and recovery: Perspectives from the Kauai longitudinal study. *Development and Psychopathology*, S. 5(04), s.503-515.
- Yaman, Betül (2018). *Ebeveyn Tutumlarının Çocukların Mizaç Özellikleri ve Duygu Düzenleme Becerileri Üzerindeki Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Işık Üniversitesi, İstanbul
- Yavuzer, Haluk (2001). *Yaygın Ana-Baba Tutumları, Ana-Baba Okulu*. 9. Basım, Ankara: Remzi Kitabevi